

Željko Marković
U EPICENTRU

Urednik
Zoran Kolundžija

Recenzent
Dr Medisa Kolaković

NASLOVNA STRANA

Reporter Željko Marković, izveštač sa Međunarodne speleološke ekspedicije „Durmitor 1985”, spušta se u jamu na Vjetrenim brdima, iznad Žabljaka, dubine preko 700 metara (1985)

ZADNJA STRANA

Emir Balić, legendarni skakač „laste“ sa kamenog mosta u Mostaru i reporter Željko Marković u razgovoru iznad Neretve na stepeništu remek-dela turskog graditelja Mimara Hajrudina (1987)

Foto: Jovan Vajdl / Privatna arhiva autora knjige

*Zahvaljujemo se Pokrajinskom sekretarijatu
za kulturu, javno informisanje i odnose s verskim zajednicama
što je materijalno pomogao izdavanje ove knjige.*

ŽELJKO MARKOVIĆ

U EPICENTRU

Doživljaji jednog reportera sa putovanja
po Balkanskom poluostrvu
(1982–1991)

Knjiga prva

PROMETEJ
Novi Sad

EUPROGRESS
Novi Sad

SADRŽAJ

REČ AUTORA

U traganju za izgubljenom zemljom

9

RANI RADOVI

Rijeka, prvi put (1982). U kanjonu Mileševke sa lovcem na zmije (1983).
Ponoćni ekspres za Sarajevo (1984/1985)

15

ISTARSKE BELEŠKE (1)

U (polu)pustim gradovima i selima unutrašnje Istre (1987). Kuberton,
avetinjsko istarsko selo (1987). U „Republici Labin” sa rudarima štraj-
kačima (1987)

67

RADIOAKTIVNI ZAPISI U VREMENU

Slobodni reporter (ili: izazivanje smrti za čije babe zdravlje). Slučaj
„vojvođanska nuklearka” na Dunavu (1986). Oči u oči sa reaktorom u
Vinči (1986). Smrtonosne uspomene iz slovenačkog Rudnika urana Ži-
rovski vrh (1987). Agonija rudnika žive u Idriji (1987). Nova Gorica:
slučaj „PHILIPS” (1987)

97

U EPICENTRU KATASTROFE

Zemljotres na Kopaoniku i „vulkan” Rujevac (1984). Istorijski požar na ostrvu Korčuli (1985). Zemljotres u Kninskoj krajini (1986, 1987). Monstruoza fabrika iznad Zrmanje (1987). „Brigita Montanari”, brod iz pakla u Murterskom moru (1987, 1988)

147

U PLANINAMA SEVEROISTOČNE SRBIJE

U borskoj „Jami” 400 metara u dubini zemlje (1984). Dečji brakovi u Đerdapskoj klisuri (1985). Homoljski hajduci iz Neresnice i „Muzej zločina” u podrumu Okružnog suda u Požarevcu (1987). Kancerogeni slučaj „Bor” (1989)

197

HERCEGOVAČKA POSLA

Trojanski rat u Gabeli kod Čapljine (1985). Mostar: Emir Balić, skakač „laste” sa Hajrudinovog mosta (1987). Gospa iz Međugorja u paket-aranžmanu (1987)

231

ZLATNE PRIČE SA GOČA I PEKA

Zlatna groznica na Goču (1985). Legende sa Peka: Dragoljub i Slavoljub Privulović, ispiraći zlata (1987)

267

TRI (PARA)NORMALNE PRIČE

Misterija Kremanskog proročanstva (1986). „Gelerov efekat” u Zagrebu (1986). Čovek iz kanjona Neretve koji je ćutao trideset godina (1987)

289

OSVAJAJČI NEPOZNATIH SVETOVA

Durmitor: spuštanje u jednu od najdubljih jama na svetu (1985). Željko Malnar o svojoj ekspediciji "Around the tropic world" (1982–1986) i o filozofiji ekstremnih putovanja (1986). Kraljevi jugoslovenske speleologije: Tihomir Kovačević i Ljubiša Kalinić (1987)

337

BOSANSKI SIMBOLI

Drvoseče i njihovi konji sa zavejane Zelengore (1985). Alija Sirotanović, rudar (1986). Grmečka korida na Međedem brdu (1987). A o „Bijelom dugmetu" i hotelu „Holiday Inn" da se i ne govori (1987)

369

PROKLETIJE

Slučaj „Meksička veza" (1987)

403

ISTARSKE BELEŠKE (2)

U Istri, mojoj prvoj reporterskoj ljubavi, opet (1990). Zatočenici albanske poslastičarnice u Poreču (1990). Rijeka u raljama neizvesnosti i straha (1991). Politički progon Vedrane Rudan (1991). „Jastrebovi" kruže iznad Istre (1991). Kafanski zaplet u Peroju (1991). Poslednji voz (1991)

421

Beleška o piscu

475

REČ AUTORA

U traganju za izgubljenom zemljom

Dokumentarna proza u knjizi *U epicentru* (prvi tom) nije recikliranje (prepričavanje, prepisivanje) starih novinskih tekstova ili šminkanje mrtvaca sredstvima naknadne pameti, kao što to nije ni knjiga jugonostalgичnog sadržaja, niti je tako treba čitati, premda će je neko i tako tumačiti i vrednovati. Najbliži sam određenju ovog hibridnog štiva, prošaranog gustim slojevima putopisa i esejistike, kao krajnje subjektivnih zapisa i razgovora, svedočanstava i sećanja jednog novinskog pisca s literarnim nervom i namerama, koji je u periodu 1982–1991. godine skitao po Balkanskom poluostrvu, pisao za novine o svemu i svačemu, da bi mu danas ovi tekstovi sa nebrojenih *jugoslovenskih* terena poslužili kao snažna motivacija, stvaralački izazov par excellence i sirovinaska baza za autentično publicističko-književno delo, ali i profesionalna uteha da sve, ipak, nije trajalo jedan dan i otišlo niz vetar. Dokaz da smo se i mi novinari iz ovog regiona jednom (sve do nekoliko godina pred rat) bavili i „normalnim” temama, pre nego što se država raspala, balkanski čovek postao homo politicus, a život politika.

Rečju, arhivska zaostavština mojih novinarskih radova u ovoj knjizi upotrebljena je prevashodno kao dnevnik putovanja ili vodič kroz jednu fazu mog profesionalnog života, ali i kroz istorijsko okruženje sa poznatim balkanskim zapletom. Ovakav pristup u skladu je sa mojom idejom da u ovoj knjizi pišem o *putu* do rubrike, odnosno o *načinu* na koji su rubrike

nastajale, kao i o onim u novinama nevidljivim ljudima, događajima i situacijama sa terena, koji su svih ovih godina čamili zatočeni u mojoj memorijskoj fioci, skriveni između redova mojih tekstova, zaboravljeni u traljama novinarskih notesa i skladištu zvučnih zapisa. Ili su me, pak, posmatrali sa nekoliko stotina crno-belih fotografija – nikada objavljenih u *Dnevniku*, ili objavljenih na lošoj hartiji ili mutno i sitno, pa kao da i nisu objavljene! – koje su mi davno „zaveštali” fotoreporteri ili sam ih spasao od kante za otpatke.

Kako čitati ovu knjigu? Pisani sa lica mesta ili iz epicentra događaja, izveštaji i reportaže, putopisi i eseji, intervjui i zapisi iz tog (mog) zlatnog novinarskog doba bili su mi glavni izvor podataka za ovu knjigu. Novi zanimljivi i dramaturški intrigantan momenat je upotreba interneta (Google) i moje „raspitivanje” šta je bilo posle, odnosno šta se u međuvremenu dogodilo sa nekim junacima mojih tekstova, kakav je epilog događaja, pojava, fenomena o kojima sam davno nekada pisao. Premda su u ovom štivu, isparcelisanom na dvanaest tematskih poglavlja, preneti iz novina u celini ili u delovima (fragmentima) i pojedini tekstovi i intervjui iz *Glasa omladine*, *Stava*, *Dnevnika*, *Nedeljnog Vjesnika* i još nekih novina, preovlađuje građa ili – preciziraću u duhu podnaslova knjige – preovlađuju *doživljaji* sa mojih putovanja po zemljama Balkanskog poluostrva koji NISU ISPRIČANI U NOVINSKIM TEKSTOVIMA. Ili su u njima, pak, samo nagovešteni ili dotaknuti, ili su šturo, površno i traljavo prezentovani kao posledica ustaljenih novinarskih ograničenja, brzine i brzopletosti, večite novinarske jurnjave sa vremenom i terminima, ali i kao posledica mog neiskustva. Obasjani svetlom moje pune stvaralačke zrelosti, dotični „rani radovi” sada su u knjizi predmet kritičkog preispitivanja sopstvenog učinka u tom periodu, obračuna sa samim sobom i suočenja sa greškama i brljotinama, zabrudama i iluzijama mladosti.

Prema tome, novinski tekstovi, sećanja i svedočanstva u kontekstu ove knjige su na jednom nivou percepcije istorijska

scenografija i žanrovski okvir u traganju za izgubljenom reportažom; drugi nivo knjige je traganje za izgubljenom zemljom, a sve to kao malter veže moje traganje za izgubljenom normalnošću. Na tom papirnatom putu, među korice ovog štiva uveo sam post scriptum svoje saputnike – fotoreportere (J. Vajdl, J. Pap, G. Grujić, S. Miletić, B. Lučić, M. Candir, B. Antić, I. Ramić), kolege koji su u mojim tekstovima „postojali” samo kroz fotografiju ili potpis pod fotografiju, a sada su i fotoreporteri i njihove fotografije protagonisti ovih *doživljaja*, učesnici i svedoci putovanja i stvaranja novinskih priča, saradnici kojima ovom knjigom činim omaž i izražavam zahvalnost. U radnju sam uveo i ljude iz senke, urednike, novinare, redakcijski „establišment” i atmosferu *Dnevnika* osamdesetih godina, osvetljavajući tako ne samo mehanizam i pozadinu mojih putovanja i moju novinarsku metamorfozu od apolitičnog reportera litalice, pustolova i egzibicioniste, do ratnog izveštača, ratnog reportera i političkog analitičara i komentatora, nego i atmosferu koja je prethodila krvavom epilogu jugoslovenskog državnog eksperimenta.

Politička previranja krajem osamdesetih godina, a zatim i raspad Jugoslavije u ratovima devedesetih, okolnosti su koje su dale novu dimenziju i težinu mojim novinarskim radovima objavljenim u deceniji koja je prethodila razlazu. Upoređujem tekstove i uviđam kako je sve bilo osetljivo i krhko: svega nekoliko godina proteklo je od mojih apolitičnih priča o „čudacima” u (polu)pustim selima i gradovima Istre (1987), do mojih političkih i predratnih reportaža sa istog terena (1990, 1991). Čitajući knjigu u tom ključu moguće je u njoj detektovati genezu bolesti, simptome i „znakove pored puta” nadolazeće katastrofe devedesetih, pa je tako i novogodišnje putovanje vozom za Sarajevo, zamišljeno (i napisano) kao univerzalna drama čoveka, igrom naknadnih okolnosti dobilo strašno *balkansko* značenje.

Uvidom u statistiku tekstova objavljenih u dotičnom periodu u *Dnevniku* i drugim listovima sa kojima sam sarađivao, kao i televizijskih priloga, emisija i dokumentarnih filmova,

čiji sam autor, scenarista ili idejni tvorac, usuđujem se da kažem da sam u svojstvu izveštača, slobodnog reportera i novinara komentatora, pokrivao brojne značajne događaje iz svih područja Jugoslavije. U poslednjoj deceniji života države u kojoj sam rođen, ponet strašću i istraživačkim takoreći *lovačkim* nagonom za dobrom pričom, vođen željom za profesionalnim dokazivanjem, mlad i (sremački) drčan i nebaždaren u punoj stvaralačkoj erekciji, leteo sam sa događaja na događaj ili sa terena na teren; upravo tako, bukvalno sam leteo, JAT-ova karta mnogo puta čekala me je u koverti kod sekretarice redakcije za neku od jugoslovenskih vazdušnih luka, a putovao sam i redakcijskim vozilima sa fotoreporterima i vozačima, ili, pak, solistički autobusom, vozom, kako kad i kako gde, ali nikada mrzovoljno, plitkog disanja i bez strasti i nikada bez pogonskog goriva, električnog podrhtavanja koje me je treslo kao slatka groznica pred svako „službeno” putovanje, čak i kada je odredište bilo ratno područje ili u putnom nalogu stajala kakva druga mračna ili nezanimljiva tema.

Ispostavilo se da sam u dotičnom periodu putovao po Jugoslaviji češće od drugih novinara *Dnevnika*, dokaz je digitalizovan u arhivi, kao i to da sam svojim tekstovima o ljudima i događajima, fenomenima i pojavama sa šireg (regionalnog) područja, štrčao iz vojvođanske (lokalne) šeme dnevnog političkog lista i često uskogrudog zavičajnog konfekcionizma, ali istovremeno unosio u *vojvođanske* novine svežinu, upečatljivost i verodostojnost autorskog rukopisa novinskog pisca skitnice koji piše iz udaljenih krajeva. U redakciji se osamdesetih godina niko više od mene nije „bavio” Jugoslavijom. A ja sam u stvari bio zavisnik od putovanja i jakih doživljaja. Izuzetna fizička pokretljivost, brojnost i zgusnutost, raznovrsnost i zanimljivost tema sa jugoslovenskih/balkanskih prostora: danas priča o *roblju* iz Rudnika urana Žirovski vrh kod Škofja Loke, sutra reportaža o *meksičkoj vezi* sa Prokletija, sledećih nekoliko nedelja serijal o *hajducima* sa Homoljskih planina, dramatični izveštaji o vađenju *broda iz pakla*, potonulog italijanskog

tankera u Murterskom moru; danas reportaža o *dogadaju* na godišnjicu ukazanja Gospe u Međugorju, sutra početak miniserijala o Međunarodnoj speleološkoj ekspediciji na Durmitoru, koja istražuje možda najdublji vertikalni jamski sistem na svetu, itd. Sve me je to, razume se, tokom rada na ovoj knjizi, izložilo riziku od naknadne pameti i stavilo u dilemu kojom metodom, da li *hronološkim* ili *tematskim* ključem, otvoriti Pandorinu kutiju sopstvene novinarske prošlosti i pustiti iz nje priče iz mrtve zemlje. Najzad, odlučio sam se za tematski ključ po poglavljima; da sam krenuo hronološki, redom od putovanja do putovanja, ova knjiga pokrila bi samo 1982. godinu. I svaka sledeća knjiga pokrivala bi jednu godinu, a to je neizvesno, mačka u džaku.

Knjiga *U epicentru*, pozicionirana u period 1982–1991. godine, zamišljena je kao prvi zglob publicističko-književnog ciklusa dokumentarne proze nastale kao posledica moje potrebe da metodom neke vrste sinteze i „revizije” jednog strasnog i (hiper)produktivnog perioda mog novinarsko-reporterskog rada na prostorima pokojne Jugoslavije i (pre)ostalih živih država balkanskog regiona, preispitam u novom vremenskom i žanrovskom okruženju, da podvrgnem hirurškoj intervenciji na otvorenom novinskom papiru i makar u glavnim crtama da sistematizujem sopstveni profesionalni učinak u jednom teškom, prelomnom i dramatičnom istorijskom periodu, koji se presudno odrazio (i) na moju novinarsku sudbinu, čemu je dokaz i ova knjiga o poslednjim godinama života, o agoniji i smrti jedne evropske države, lepe i velike države, koju su ubili i raščerečili ljudska glupost i poremećeni umovi.

Željko Marković

RANI RADOVI

Rijeka, prvi put (1982). U kanjonu Mileševke sa lovcem na zmije (1983). Ponoćni ekspres za Sarajevo (1984/1985)

Približavanje Istri: Prvi put u Rijeci (1982), slobodnoj Rock and Roll državi bivše Jugoslavije, a u društvu sa Milanom Mitrovićem Mihom, koji je došao iz Vojvodine da se zaposli u fabrici „Torpedo” i da iz Rijeke otplovi u SAD (i zašto je taj plan propao), zatim o mladim avangardnim Riječanima, koji su se osamdesetih godina okupljali ispred starog hotela „Kontinental” na Sušaku i o Predragu Čuturilu, alternativcu i brilijantnom poznavacu kvarnerske Rock and Roll scene, o riječkom listu „Val”, krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih „kultnom časopisu mladih”, kao i o jednoj prerano ugašenoj reporterskoj zvezdi

Noć. Voz juri kroz Sr(ij)em za Zagreb i Rijeku. Okrugli jasni mesec svetli u prozorima. Pijemo pivo i pušimo za šankom praznog vagon-restorana, a Mihine crne zapaljene oči palacaju po vagonu kao zmijski jezik. Kaže mi da su mu samo žene u mislima; razumem ga, i meni su žene u mislima, samo ćutim i trpim. Bacio je oko na neku putnicu srednjih godina, koja je sedela sama u kupeu do našeg, čitala *Dnevnikov* ljubavni vikend roman (ili se pretvarala da čita), povremeno izlazila na hodnik i pušila tanke mentolske cigarete, oštrog i zavodljivog mirisa, ili je razgovarala sa konduktrom, zdepastim čovekom snažne građe i epskih crnih brkova, s kojim se u vozu i upoznala. Miha, i taj kondukt, namazan i slatkorečiv železnički

čovjek, domundavali su se na hodniku (čuo sam ih) na temu šta sa tom putnicom, čija je sva krivica bila u tome što je žena, što je putovala sama i što je odlično izgledala. Dovoljno sam ga poznavao i samo je bilo pitanje momenta kada će prići putnici koja ga je kopkala, a tada bi sve bilo neizvesno, pa i putovanje u Rijeku, tj. u Ameriku (preko Rijeke). Kondukter, mangupski nakrivljene šapke, našao je u toj ženi neki svoj muški interes, stajao s njom na hodniku i, čak, sedeo s njom u kupeu pored vrata, što je odvratilo Miha od akcije, a i posle smo otišli u vagon-restoran i ošamutili se pivom.

Rijeka (Fiume), železnički kolodvor. Bio je to moj prvi susret sa glavnom jadranskom lukom pokojne Jugoslavije, „mračnom poput severnjačkih luka”, kako je mrzovoljno zapazio neki meni nepoznati putopisac, prvi ali svakako ne i posljednji moj dolazak u taj sivopepeljasti i bučni grad u SR Hrvatskoj s kosmopolitskom harizmom i „šmekom” Zapada i Rock and Roll slobode, proleterski i pučki, melanholično mračan u zoni starog jezgra i dubokih i senovitih, uzanih ulica, prolaza, haustora i ajnforta, obeležen slikovitom i figurativnom, kitnjastom *austrougarskom* stambeno-poslovnom arhitekturom (palate), ali i moćnim i strašnim industrijsko-lučkim vizurama, kao i belim siluetama „nebodera smrti” na Podmurvicama (projektant Igor Emili), betonskim vertikalama zabodenim iznad morskog plevetnila u strmi kamenjar.

Rijeka se u mojoj predstavi (prvi moj *nesvesni* susret sa ovim gradom dogodio se na ekskurziji u sedmom razredu osnovne škole, njega ne računam), pre nego što sam septembra 1982. godine kročio među njene palate, nametala za težak gradski organizam lišen one lepršave primorske svetlosti koja izbija iz belog uglačanog kamena i atmosfere (srednjo)dalmatinskih primorskih gradova u plavetnilu i blještavilu, ali ova *mračna* predstava Rijeke u mojoj dvadeset dvogodišnjoj glavi, nije se onih dana pokazala sasvim tačnom, bar ne na pitkom septembarskom suncu. Žao mi je što su mi od tog „službenog” putovanja ostale samo retke blede siluete u sećanju, doduše s nekoliko razgovetnijih i

reljefnijih gluvonemih prizora, ali i zvučnih fragmenata, koji se tek pod dugotrajnim naprežanjem promalaju iz kvarnerske magle, sačuvani kao senke u nekim moždanim rezervoarima, poput situacije u trenutku našeg izlaska iz voza na riječkom kolodvoru ili postaji, kada je Miha, zamuckujući od uzbuđenja, saopštio da mu je prva *riječka* želja da u nekoj restauraciji pojede porciju pohovanih lignji („Kkkk... kamarat, samo lignje i ništa više!“). Rijeka je brujala kao uzbuđena košnica. Obilazili smo restorane po Korzou i, najzad, seli za jedan sto, i pohovane vruće lignje, koje su i meni prijale, obilato zalili prigodnim alkoholom. Miha je neoprezno šakom oborio praznu vinsku čašu kao staklenu lalu na peteljci, pala je na ivicu tanjira i poveće parče se odlomilo; poigrali smo se i „zalepili“ odlomljeno parče stakla, tako da je čaša opstala u vertikali i izgledala neoštećena. Međutim, nakon plaćanja računa, kada je Miha u odlasku oštrijim pokretom otvorio vrata, začuo se zvuk stakla iza naših leđa. Parče stakla dotaknuto strujom vazduha iz pravca vrata otpalo je samo od sebe i slomilo se o ivicu tanjira. Niko od konobara i gostiju nije ništa ni čuo ni video, ali vratili smo se i, ovoga puta, prijavili „lom“ čaše. Konobar se samo nasmejavao, odmahnuo rukom i rekao: „Razbijena čaša po narodnom verovanju nagoveštava sreću.“ Tako je započeo Mihin i moj boravak u Rijeci, slobodnoj Rock and Roll državi bivše Jugoslavije.

Krenimo od početka. Jednog dana, septembra meseca 1982, banuo je Milan Mitrović Miha na moja vrata, zadihan skoro kao i uvek, i saopštio mi svojim na momente mucajućim glasom – hvatao je vazduh kao riba na suvom – da mu je svega dosta i da to više sa njegovim životom tako ne može! Imao je tek 22 godine, bili smo vršnjaci. Rudarska deca sa Fruške gore, deca koja prerano sazrevaju. Miha je bio zgodan dripeta, izrazito crnokos momak, tamnije kože i pojačane prerane maljavosti. Njegovo lice, rekao mi je, otkrivalo je njegovo „indijsko“ poreklo, kako se Miha u šaljivom tonu poigravao sa genetskim nasleđem romske linije svog muškog roditelja. Mihin otac, rodnom iz sela

Krnula u Mačvi, radio je kao rudar u vrdničkom rudniku uglja, a ranih sedamdesetih godina, ubrzo posle zatvaranja fruškogorskog ugljenokopa (1968), zaposlio se u RGP „Vrdnik” i sa ovim preduzećem radio je u SR Nemačkoj (Rur). Oboleo je od raka u umro. Njegovu malu penziju primala je supruga, Dalmatinka poreklom iz okoline Drniša; ovaj novac održavao je u životu nju i dva njihova sina. Živeli su u malom stanu u rudarskoj koloniji. Mihi je bilo dosta takvog života. Požalio mi se da u Jugoslaviji nema budućnosti za njega; rekao mi je da je hronično bez novca, da je pao u očaj i da mu se egzistencija njiše o koncu, te da ga još jedino dobro služi *ona* muška stvar („Propadam, kkk... kamarat, sve dublje propadam!”). Kaže, čvrsto je odlučio da se dokopa Amerike, putuje preko Rijeke, ali kada se sklope elementi u tom gradu, gde namerava da se najpre zaposli u luci ili u brodogradilištu, a zatim da se ukrca na neki brod i nestane iz Jugoslavije, kao što je to (preko Rijeke) uradio neki njegov poznanik, koji sada živi u Njujorku.

Mati mu je dala nešto malo novca, putuje u Kvarnerski zaliv sutrašnjim vozom uveče, i ako imam petlju za avanturu, poziva me sa sobom u Rijeku, pa da zajedno, ali tek kada se on „opari” i sredi stvari, zapalimo preko Velike Bare, makar i kao „slepi putnici”. Varijanta B: prijavimo se u emigracionom birou u Italiji i čekaćemo dozvolu za useljenje u SAD. Miha nije znao da je pred prvi Svetski rat postojala brodska linija Rijeka–Njujork. Sledećeg dana u redakciji *Glasa omladine* obavestio sam o putovanju glavnog i odgovornog urednika Milana Čolića. Bio sam u to vreme već godinu dana honorarni saradnik. Rekao mi je: „Sjajno! Dobijaš celu stranu!” Celu stranu! Mora da mi je voda pošla na usta s obzirom da je početkom septembra list prešao na veliki format i dizajnerski je unapređen, a ja ću se u jednom od prvih velikih brojeva ovajčiti „antropološkim” esejem o autostoperima *Tražimo li čoveka?*,¹ nastalim po

¹ Glas omladine, Željko Marković, AUTOSTOPER UZ ŠUTIRANJE KONZER-VI, Tražimo li čoveka? 28. septembar 1982 (Fotografija: Željko Marković)

motivima pustolovine koju sam tog leta preduzeo sa Zvonkom Lovrićem iz Vrdnika, zlopateći se na prst s rancem i vrećom za spavanje na grbači preko Plitvica (prvo noćenje), Bihaća, Velebita do Starigrada (drugo noćenje) i kanjona Velike Paklenice.

Lutalica koji se otisne čudesnim i slučajnim putevima, ima u sebi nešto od onog mitskog praputnika koji je tako jurio za hranom, pisao sam u eseju Tražimo li čoveka? (Glas omladine, 1982). Ima u tome simbolike koja izmiče objašnjenju. Autostoperi, moderni „lovci”, presreću limene konzerve i hrane se kilometrima koji izmiču i ostaju iza njihovih leđa, dok nove mogućnosti i nova iznenađenja suludom brzinom jure u susret... Možda je u traženju tajna svih ljudskih putovanja: tražimo li mi to Čoveka?

Ukratko o *Glasu omladine*, nedeljniku u čije prostorije sam banuo jedan dan septembra 1981. godine i rekao tadašnjem glavnom i odgovornom uredniku Čedomiru Keci: „Ja bih za vas da pišem!” Odgovorio mi je: „Piši!” Izvadio sam iz torbe otkucani tekst i fotografiju i rekao: „Napisao sam!” Tako sam u broju od 29. septembra 1981. godine objavio prvi tekst u *Glasu omladine* pod naslovom *Prepušteni prekupcima i „gaženju”*². To je priča, društvena hronika, o dvoje mladih ljudi iz Jaska na Fruškoj gori, Đorđu i Jeleni Maletić, suočenim sa egzistencijalnom dramom nakon njegovog povratka iz SR Nemačke, gde je bio gastarbajter. U Jasku je pokušao da otvori tkačku radnju (školu za vunopletače završio je u Beočinu), ali iskrslili su problemi koji su porodicu doveli na ivicu egzistencije. Čedomir Keco je na čelo lista došao kao omladinski funkcioner i *Glas omladine* mu je poveren kao odskočna daska u karijeri koju je ubrzo nastavio u uredničkom i direktorskom timu kuće *Dnevnik*. U impresumu su stajali i sledeći podaci: GLAS

² Glas omladine, Željko Marković, Prepušteni prekupcima i „gaženju”, 29. septembar 1981, 6–7 (Fotografija: Željko Marković)

OMLADINE, list Saveza socijalističke omladine Vojvodine, OOUR Redakcija *Dnevnik*, NIŠRO *Dnevnik*, Novi Sad; Osni-vač Pokrajinska konferencija Saveza socijalističke omladine Vojvodine. Prvi broj *Glasa omladine*, organ SKOJ-a u Sremu, štampan je 15. maja 1942. godine u Novim Karlovcima. Od januara 1943. *Glas omladine* je organ USAOJ-a u Sremu, od septembra 1943. u Vojvodini, a od juna 1944. izlazi kao list antifašističke omladine Vojvodine sve do juna 1964. godine. Ovako rigidno i dosadno sročeni impresumi sugerišu da je ovaj list bio nekakav *skojevski* omladinski (jedno)partijski bilten, okovan cenzurom i socijalističkim jednoulmljem, list u kojem su pisali samo podobni novinari. To naravno nije tačno! U *Glasu omladine* od 12. januara 1982, objavljena je informacija o imenovanju novog glavnog urednika: Na sednici Radničkog saveta redakcije *Dnevnik*, održanoj 28. decembra 1981., imenovan je Milan Čolić za glavnog i odgovornog urednika *Glasa omladine* sa dvogodišnjim mandatom, dotadašnji vršilac dužnosti glavnog i odgovornog urednika. Čedomir Keco, urednik kome je istekao mandat, preuzeo je nove zadatke u redakciji *Dnevnik*. Mala redakcija *Glasa omladine* udomljena je u to vreme u jednoj staroj zgradi sa zadnje strane Prirodno-matematičkog fakulteta (Ulica dr Vase Savića 3A, Liman I, Đačko igralište); prizemlje je pripadalo univerzitetskom fudbalskom klubu „Indeks”, tu su bile klupska kancelarija i svlačionica, kao i mali bife (klupski ekonom, a po potrebi i konobar, bio je čika Mija), a na spratu je u dve sobe smeštena naša redakcija. List *Glas omladine* bio je radna jedinica NIŠRO *Dnevnik* (Bulevar 23. oktobra 31), tako da smo administrativne poslove obavljali u *Dnevniku*, ali i pisali za dnevni list, naročito letnjih meseci kada *Glas* nije izlazio s obzirom da su studenti bili na raspustu. Poslednji broj u malom formatu i na lošoj hartiji izašao je 8. juna 1982. godine, a posle letnje pauze i studentskih ferija (bio sam student prve godine na katedri za Jugoslovensku i opštu književnost Filozofskog fakulteta u Novom Sadu), prvi broj lista u velikom formatu i modernoj dizajnerskoj opremi izašao